

Tuberkulos – vad är det?

- Tuberkulos är en sjukdom, som orsakas av bakterien *Mycobacterium tuberculosis*.
- Tuberkulosen kan smitta via luften från person till person.
- Vanligast är tuberkulos i lungorna.
- Sjukdomen kan även förekomma i andra delar av kroppen, till exempel i lymfkörtlarna, i buken, i skelettet eller i hjärnan.

Vilka är symtomen på tuberkulos?

De vanligaste symtomen på lungtuberkulos:

- hosta i flera veckor
- slem som stiger upp ur lungorna då man hostar
- blod i det upphostade slemmet

Andra symtom:

- feber
- stark nattsvettning
- viktnedgång
- trötthet
- aptitlöshet
- nedgång i allmäntillståndet

Även andra symtom kan förekomma. De är beroende av i vilken del av kroppen tuberkulohärdarna finns.

Vanliga symtom hos barn är även retlighet, gråtildhet, apati, dålig aptit och avstannad tillväxt. Hos vuxna brukar symtomen utvecklas långsamt.

Vädning minskar bakteriemängden i inomhusluften. Ute finns i praktiken ingen smittrisk. Sjukdomen smittar inte via kärl, drycker, mat, kläder eller ytor, och inte genom handskakning, kyssar eller sex.

Vem kan insjukna?

En människa, som fått smittan, har tuberkulosbakterier i sin kropp. Om bakterierna förblir i viloläge, är personen inte sjuk, har inga symtom och kan inte sprida sjukdomen till andra (latent tuberkulosinfektion). Om bakterierna aktiveras och börjar föröka sig, insjuknar personen i tuberkulos. Då får hon eller han vanligen symtom på tuberkulos. Sjukdomen kan också smitta till andra.

- Ungefär en tredjedel av de för tuberkulos exponerade får smittan.
- Endast cirka en på tio av vuxna som fått smittan insjuknar.
- Sårbarast är barn under 5 år, unga vuxna, äldre människor och personer med försvagat immunförsvar.

Ett ovaccinerat barn under 5 år kan insjukna några veckor eller månader efter ha fått smittan, och sjukdomen kan utvecklas snabbt. En del av de vuxna insjuknar inom ett par år efter smittan. Det är dock möjligt att insjukna i tuberkulos även årtionden senare.

Hur konstateras tuberkulos?

Då lungtuberkulos misstänks, tas lungröntgen och upphostning (sputum) undersöks. För att diagnostisera tuberkulos i andra vävnader än lungorna används olika avbildningsmetoder och dessutom tas prover från den sjuka vävnaden. Undersökningarna påbörjas vid hälsocentralen. Vid behov genomförs ytterligare undersökningar på sjukhus.

Hur smittar tuberkulosen?

Tuberkulosen sprids genom luften. I praktiken smittar endast tuberkulos i andningsorganen från människa till människa. När den sjuka hostar eller talar, sprids tuberkulosbakterier i luften. Bakterierna kan sväva i luften i flera timmar. Människor som vistas en längre tid i samma utrymme (klassrum, lägenhet, arbetsplats, bil) kan andas in bakterier i sina lungor och få smittan.

Tuberkulosen smittar inte lätt. Endast en del av de exponerade får smittan. Störst är smittrisken för personer som bor i samma hushåll.

Kan tuberkulos botas?

Ja, tuberkulos botas genom medicinering. Tuberkulosbakterierna kan tillintetgöras med läkemedel. Läkemedelsbehandlingen påbörjas på sjukhus med 4–5 mediciner. Behandlingen fortgår i minst ett halvår. Undersökningar, läkemedel, sjukhusvistelse och uppföljningsbesök är kostnadsfria för den sjuka.

Det är viktigt, att alla mediciner tas regelbundet under hela behandlingstiden. Om medicineringen avbryts för tidigt, kan sjukdomen återkomma. Tar man medicinerna oregelbundet, kan bakterierna bli resistenta mot läkemedlen i fråga. Behandlingen av läkemedelsresistent sjukdom är svårare och tar vanligtvis 1,5–2 år.

Tuberkulosen botas effektivt, om sjukdomen upptäcks i tid, och behandlingen fortgår tillräckligt länge.

Vem får skydd av tuberkulosvaccinering?

BCG (Bacillus Calmette-Guerin) -vaccin skyddar bäst spädbarn och små barn mot tuberkulosens allvarliga former. Från och med 2006 har

vaccinet i Finland getts endast till barn under 7 år, som anses ha en ökad risk för tuberkulossmitta och sjukdom. De får vaccinet i allmänhet dagarna strax efter födelsen. Vaccinet är gratis. Vuxna får mindre skydd av vaccinet, och vuxna vaccinerar inte.

Vad betyder smittspårning?

Närstående till den insjuknade kan ha fått smittan och kan ha insjuknat i tuberkulos. Därför blir den sjuka intervjuad, och man utreder vem hon eller han varit i kontakt med.

De som utsatts för smittrisk kallas till hälsocentralen för undersökningar. Barn undersöks på sjukhus. Om man finner någon som insjuknat, påbörjas läkemedelsbehandling. Förebyggande medicinering ges i vissa fall åt personer, som smittats. Man följer hälsan hos en del av de exponerade i 1–2 år. De som får symtom på tuberkulos, bör alltid på eget initiativ uppsöka hälsocentralen för utredning.

Med smittspårning förhindrar man sjukdomens spridning. Verksamheten styrs av lagen om smittsamma sjukdomar. Utredning och vård som föranletts av exponering är avgiftsfria för de exponerade.

